

1. La instauració dels primers borbons (1700 – 1808)

1. LA GUERRA DE SUCCESSION (1700 – 1714)

L'any 1700 va morir Carles II, l'últim rei de la dinastia dels Àustries/Habsburg. El rei va morir sense descendència directa, raó per la qual els anys anteriors s'havien produït moltes intrigues en la Cort.

La successió de Carles II podia produir un gran canvi en l'equilibri de poders d'Europa, ja que la corona espanyola disposa d'enormes possessions. A més dels regnes peninsulars (Castella, Aragó i Navarra), posseïa les colònies americanes, i a Europa, els Països Baixos, Milà i el Regne de Nàpols -la meitat sud de la península italiana, Sicília i Sardenya.

De cara a la successió hi havia 2 candidats, nebots de Carles II, que pertanyien a les dos grans famílies reials d'Europa:

- **Felip d'Anjou o de Borbó**, que era el fill segon del rei de França (Lluís XIV). Aquesta possibilitat plantejava la creació d'una "superpotència" entre Espanya i França.
- La segona possibilitat era **Carles d'Àustria**, que era germà del rei d'Àustria i emperador d'Alemanya. En aquest cas es continuava la tradicional aliança entre Àustria, Espanya i Alemanya.

Quan va morir, Carles II després de moltes pressions per part de França, deixà la corona en herència a Felip d'Anjou. Aquesta herència va donar lloc a **la Guerra de Successió**, en la qual podem considerar **2 escenaris**: a nivell internacional es lluità en els territoris de la corona espanyola a Europa, i a nivell espanyol, va donar lloc a una guerra civil, la **Guerra de Successió espanyola** (Batalla d'Almansa).

- **A Europa**: es va crear una aliança entre Àustria, GB, Holanda, Portugal i Savoia en contra de França i el candidat francès. Aquesta aliança va començar la guerra a partir de 1702 amb victòries en tot el continent i l'ocupació dels territoris de la corona espanyola. En 1711, quan la guerra encara continuava, morí de manera inesperada l'emperador d'Alemanya, de manera que Carles d'Àustria passava a ser l'emperador alemany. Aquesta situació portaria a que es forçara una negociació entre els països en guerra, especialment entre França i Àustria, ja que **britànics i holandesos tampoc volien ajudar al nou emperador d'Alemanya a convertir-se en rei d'Espanya**.

La negociació donà lloc al **tractat d'Utrecht (1713)**, amb el qual es trobà una solució de compromís, **dividir els territoris hispànics**. El tractat implicava que:

- Felip V renunciava a tots els territoris europeus (Països Baixos, Milà i Regne de Nàpols) i, a més, acceptava la pèrdua de Gibraltar i Menorca, ocupades pels britànics. La resta de territoris europeus quedaven en mans dels àustries.
- Felip V s'obligava a no convertir-se mai en rei de França.
- A canvi de tot açò, les potències europees acceptaven que Felip V ocupara la corona d'Espanya.

El tractat d'Utrecht va finalitzar amb la guerra europea i amb la participació estrangera en la Guerra de Successió espanyola.

- **La Guerra de Successió espanyola:** tradicionalment, els àustries tenien un model de **monarquia pactista o autoritària**. Els reis espanyols dels àustries s'obligaven a acomplir les diferents lleis de cada regne, que retallaven molt, en alguns casos, el seu poder (no eren reis absoluts). En especial, el seu poder estava limitat en la corona d'Aragó. Carles d'Àustria, en cas d'haver sigut rei, haguera seguit aquesta tradició pactista. En canvi, a França els borbons eren reis absolutistes, i l'arribada de Felip V a Espanya plantejava la possibilitat de que intentara implantar una **monarquia absoluta**. Per tot açò, quan es formà l'aliança en contra de Felip V, la majoria de la població en la corona d'Aragó s'alçà en armes a favor de Carles d'Àustria, mentres que Castella es posicionà a favor de Felip V. En la guerra que començà prengueren part tropes dels aliats estrangers de cada bàndol. En un principi començaren guanyant els partidaris de Carles d'Àustria, Catalans, valencians i aragonesos, amb ajuda d'holandesos i britànics. Però a partir de la batalla d'Almansa (25 d'abril de 1707) començaren a guanyar els castellans ajudats pels francesos. El principal canvi es produí **en 1713 en signar-se el tractat d'Utrecht**, ja que els aliats europeus de Carles d'Àustria abandonaren Espanya, deixant sols als catalans -l'únic territori que li restava fidel. Catalunya va caure en 1714 amb el que va concloure la guerra.

2. ELS REGNATS DE FELIP V (1701-1746) I FERRAN VI (1746-1759)

[Nota: El regnat de Ferran VI va ser curt i continuista i per això el tractem conjuntament amb el de son pare].

A) Política interior

La política de Felip V és la que s'ha denominat "**reformisme borbònic**", ja que gràcies a la victòria en la guerra, el rei va imposar el seu **model de monarquia absoluta inspirat en França**.

D'entrada Felip V en heretar la corona de Carles II estava lligat per les lleis de cada regne, però en el cas de la corona d'Aragó la guerra desfà el compromís "**por justo derecho de conquista**". **Açò va permetre unificar les lleis d'Aragó i Castella**, de manera que les lleis de Castella s'estengueren per tota Espanya. La única excepció va ser el País Basc i Navarra, territoris amb lleis pròpies -furs- diferents a les castellanques, que Felip V respectà perquè li ajudaren en la guerra.

La base de les noves lleis van ser els **Decrets de Nova Planta, pels quals es van abolir les lleis tradicionals de la Corona d'Aragó, els furs***. Amb els furs desapareix tota la tradició pactista en la Corona d'Aragó. i Felip V comença a actuar com un rei amb poder absolut. El nou sistema implicava:

- Una **centralització administrativa**: totes les decisions es prenen a Madrid amb excepció del País Basc i Navarra. Per tal de gestionar el regne es fa una divisió territorial de tota la península en intendències, al capdavant de les quals se situa un intendent* (una espècie de delegat reial encarregat del compliment de les lleis). El mateix esquema es reproduïa als ajuntaments, encapçalats per un corregidor* designat per la corona. Els veïns podien escollir regidors, però també estava la figura dels regidor perpetu* (càrrec per designació que es podia comprar).
- **Desaparegueren les corts de la Corona d'Aragó** i s'unificaren amb les de Castella. **Les corts castellanques, basques i navarres es mantingueren amb un caràcter bàsicament simbòlic**. Sols es reunien quan un nou rei havia de jurar la corona. *[Les corts forals* es reunien "per braços" separats: en una sala la noblesa, en l'altra el clergat i en l'altra les ciutats o 3r estat. Com que amb l'acord de dos dels braços era suficient, els estaments o braços privilegiats generalment dominaven les Corts. Antigament, sobretot en la C. d'Aragó, havien tingut un gran poder, ja que el rei no tenia fons propis i emprava havia de "demandar" a les corts, que li exigien contraprestacions].*

- **Implantació de la llei sàlica***: en la tradició espanyola la corona sempre passava al primogènit, independentment del gènere o sexe. Els borbons implantaren una tradició diferent, originària de França, per la qual **sols podien regnar els homes (lleï sàlica)**. Aquesta llei estaria vigent tot el segle XVIII i amb la seua derogació en 1833 va donar lloc a la Guerra Carlina).

B) Política exterior

La política exterior dels primers borbons es va basar en **tres aspectes clau**:

 Pactes de família: els dos regnes (Espanya i França) controlats pels borbons actuaren units, ajudant-se i buscant una defensa mútua en contra dels enemics comuns.

 Enfrontament amb Gran Bretanya: Espanya va mantindre un enfrontament permanent amb Gran Bretanya pels interessos colonials. A partir d'Utrecht, Gran Bretanya reforçà les seues agressions al monopoli colonial* d'Espanya. Açò donava lloc a tensions i, ocasionalment, a alguna guerra.

 Política Italiana: Felip V es va casar amb Isabel Farnese, princesa italiana, en segones noces. Açò va animar-lo a intentar recuperar el regne de Nàpols per a la corona d'Espanya, cosa que aconseguí en 1743, deixant com a rei al seu segon fill, Carles de Borbó -qui, en morir el seu germà regnarà en Espanya com a Carles III.

L'ECONOMIA DE L'ANTIC RÈGIM

3.1. L'Antic Règim

L'Antic Règim* és el model social i econòmic predominant a Europa abans de les revolucions liberals (la primera de les quals va ser la Revolució Francesa de 1789). Es basava en **3 aspectes principals**:

 Societat estamental: la societat europea del segle XVIII estava **dividida en tres estaments i encapçalada pel rei**. Dels tres estaments dos eren privilegiats (noblesa i clergat) i l'altre agrupava a la major part de la població (80-90%) no privilegiada. Les **característiques principals** de la societat estamental són, en primer lloc, que **es basava en el privilegi*, no en la propietat econòmica**. Els nobles tenien determinats privilegis i, entre ells el principal, el fet de no pagar impostos. L'altra característica important és el fet que **els estaments privilegiats**, en

especial la noblesa, **eren estaments tancats***, pràcticament sols s'accedia pel naixement o per concessió reial.

El **clergat*** (format pels membres de l'església) es considera també un estament privilegiat, encara que caldria distingir entre l'alt clergat (cardenals, bisbes, abats...) que eren de fet equiparables a la noblesa, i el baix clergat (rectors, monjos i monjes) que tot i els privilegis podien ser molt pobres.

Els **no privilegiats** o "**tercer estat**" eren tota la resta, la base de l'economia, els que treballaven i vivien al camp (llavors el 80% de la població o més), i els xicotets sectors d'artesans i comerciants.

Ω① **L'economia era fonamentalment agrària.** La major part de les terres es trobaven en mans dels estaments privilegiats i del rei, que es limitaven a cobrar les rendes resultants (generalment una part important de la collita, 20-30%). En açò es basava el poder econòmic de noblesa i clergat, en el fet que controlaven la majoria de les terres, base del principal sector econòmic. **La noblesa i l'alt clergat no treballaven** (o sols ho feien al servei del rei, en la diplomàcia o comandant l'exèrcit). Qualsevol treball manual era considerat *innoble*, de manera que la baixa noblesa en ocasions vivia en la misèria, però es negava a treballar.

Al pas dels segles havia anat adquirint cada vegada més importància el comerç i l'artesanía, el que implicava que sorgira un sector amb força creixent, **la burgesia***. Era el sector que impulsava l'economia i anava acumulant poder econòmic, però careixia de privilegis i es sentia perjudicat pels privilegis dels estaments superiors. Quan la burgesia tingué una força suficient, en el pas entre els segles XVIII i XIX, va liderar l'oposició a l'Antic Règim, impulsant la Revolució Liberal.

Ⓜ① **El model polític:** a Europa al segle XVIII conviuen bàsicament dos models:

- **Monarquia autoritària o pactista** (model més tradicional): es basava en **reis amb un poder limitat i poca autonomia econòmica**, el que implicava que havien de pactar amb els seus súbdits representats en les corts quan volien prendre alguna iniciativa (iniciar una guerra, colonitzar un territori), ja que necessitaven que els deixaren els diners. Açò implicava una negociació en la que tenien que repartir els guanys o fer concessions a canvi. Aquest model era el més tradicional a tota Europa i el mantenien els àustries als territoris on regnaven. També era el model de Gran Bretanya, on el parlament (corts) estava sempre reunit i tenia molt poder; el que servirà de model a les posteriors democràcies liberals.

- **Monarquia absoluta:** es basava en reis amb autonomia econòmica que, per tant, no havien de negociar amb les corts i concentraven tot el poder. Basaven el seu poder en la teoria de que era Deu qui li'ls havia atorgat, de manera que es posaven per damunt del poble i fins i tot, de l'església. Era el model del Borbons a França i Espanya.

3.2. Característiques de l'economia

L'**economia de l'antic règim** estava molt condicionada pels privilegis dels estaments superiors. Per tant, **el model social i polític provocava que les societats es desenvoluparen molt lentament:** si la major part de les terres les tenien els privilegiats, que eren grups tancats que no pagaven impostos, la gran majoria de la població treballadora no tenia quasi incentius per innovar o millorar la seua situació. Les **principals característiques** d'aquesta economia eren:

- a) **La població es trobava dins de l'etapa denominada cicle demogràfic antic**, caracteritzat per una **mortalitat molt elevada**, especialment perquè la mortalitat infantil era molt alta i la mortalitat catastròfica també era important. Com a reacció de l'elevada mortalitat, les poblacions tendien a mantindre **altes taxes de natalitat**, ja que es casaven molt joves i es tendia a tindre un nombre molt elevat de fills.

Encara que seguia el patró del cicle demogràfic antic, **en l'Espanya del segle XVIII es donà un important creixement demogràfic** (augment de la població), ja que les millores en la productivitat agrària i la introducció de nous conreus van permetre millores alimentàries. En general, **les regions litorals multiplicaren en 100 anys la seua població per dos**, especialment al Mediterrani i al Cantàbric, i varen créixer més les ciutats que les zones rurals. **Aquest és l'inici d'una tendència cap al desequilibri regional.** A partir d'aquest moment es reforça el pes demogràfic i econòmic de la perifèria d'Espanya (Catalunya, CV, PB) mentre que la Meseta i Extremadura va perdent població (Madrid és l'excepció). Tendència que comença en el segle XVIII i s'accentua en el XIX i XX.

- b) **Agricultura i ramaderia:** Encara que hi ha poques innovacions tecnològiques, **l'agricultura creix ajudada pel creixement de la població**, en especial perquè s'ocupen noves terres (**no augmenta la productivitat però sí la producció**). La base de l'agricultura espanyola fins el segle XX es la **trilogia mediterrània*** (**blat, vinya i olivera**) encara que es comencen a introduir **nous conreus** en els regadius de la

perifèria, com l'arròs, la dacsa, les creïlles i la morera -per a produir seda.

El principal problema que dificultava l'expansió de l'agricultura, segons els il·lustrats que es preocupaven per la pobresa del país, era **la falta d'un mercat de terres** (no hi havia terres a la venda, les poques que hi havien eren molt cares). Així, els agricultors més dinàmics no podien adquirir terres per a expandir-se, i **la terra estava en mans de grans propietaris rendistes i poc innovadors**. Aquesta situació es donava perquè **la major part de les terres no es podien vendre**, ja que es trobaven en alguna d'aquestes situacions:

- **Terres amortitzades* (mans mortes)**: eren les terres en mans del clergat. Pertanyien a les parròquies, monestirs, bisbats, etc (no pertanyien a la persona que ocupava el càrrec, sinó a la institució, i per tant no es podien vendre. Procedien de compres i, sobre tot, donacions.
- **Terres vinculades (mayorazgo)**: la mateixa situació però en el cas de la noblesa. Gran part de les terres dels nobles no es podien vendre, ja que estaven vinculades a un títol de noblesa (eren "del ducat, no del duc")

Tant les terres vinculades com les amortitzades, tendien per tant a créixer amb el temps: Els nobles i clergues no les podien vendre, però si en podien comprar més o rebre donacions.

- **Terres comunals**: eren terres que no eren propietat particular d'un individu, sinó de tota una comunitat que podia utilitzar-les (un bosc al qual els veïns podien anar a fer llenya o a portar el ramat).
- **Terres de la mesta**: La Mesta era una "associació" de ramaders d'ovelles que gaudia de grans extensions de pastures i de canyades* ("carreteres per a ovelles") que travessaven el país. Aquestes terres no es podien cultivar, estaven reservades per al ramat.

c) **Indústria**: aquesta època està marcada pel **predomini dels gremis** que controlaven la producció industrial des de l'època medieval. Els **gremis* eres associacions de treballadors del mateix ofici**: monopolitzaven la producció (procuraven que ningú fabricara fora del gremi); restringien la competència controlant els preus i les qualitats; i limitaven l'aparició de competidors (qualsevol fabricant havia de pertànyer al gremi). **L'objectiu dels gremis era controlar tota la producció per tal de monopolitzar el mercat i garantir el benestar dels seus membres**. Per tant,

suposaven un bloqueig a la competència i la innovació, bases de la futura economia capitalista.

En el segle XVIII aparèixen -tant a Espanya com a Europa- alguns **sistemes de producció que obrin el camí a la indústria moderna**, ja que comencen a trencar el control gremial:

- Les **manufactures reials***: els primers borbons, en arribar a Espanya, trobaren que gran part dels objectes de luxe fets per artesans no es trobaven a “l’altura”. Aquest va ser el primer origen de les primeres manufactures reials, que **eren fàbriques que utilitzaven una tecnologia tradicional, però concentraven molts** treballadors, de manera que superaven el marc del taller artesanal, en el que solien treballar 2-3 persones. Les primeres fabricaven armes, uniformes per a l'exèrcit o objectes de luxe per al rei. Com estaven fundades pel rei trenquen el monopoli dels gremis, que no es poden oposar.
- **Putting out system***: era un sistema pel qual un comerciant “treia fora” de la ciutat la fabricació d’un producte, normalment tèxtil. Un comerciant portava matèria en brut a una sèrie de cases i acordava amb les teixidores un preu per peça elaborada. Tornava al cap d’unes setmanes i pagava les peces produïdes. El producte final podia vendre’l en l’estranger i així escapava del control dels gremis que vigilaven la venda a la ciutat. Es considera important perquè quan canvià la llei en caure l’Antic Règim, alguns comerciants agruparen a les teixidores sota el mateix sostre donant lloc a les primeres fàbriques modernes.
- **Fàbriques de indianes**: són les primeres fàbriques tèxtils que utilitzen maquinària moderna. Aparegueren al voltant de Barcelona al segle XVIII. Escaparen del control gremial perquè les indianes* era un teixit de cotó importat de l’estranger, l’estampaven amb dibuixos i el venien a les colònies americanes (els gremis teixien llana i la venien a Barcelona, per tant no eren competència directa). En la dècada de 1780 creen les primeres fàbriques modernes, amb maquinària que accelerava la producció.

d) **Comerç**: el comerç durant l'Antic Règim estava molt limitat perquè **predominava l'autoabastiment i els transports eren molt difícils**.

Distingim entre:

- **Comerç interior**: estava molt condicionat pels problemes de transport. A les costes era més fàcil, ja que el transport marítim era prou barat. A l'interior del país, les primeres carreteres aparegueren en la segona meitat del segle XVIII. Abans sols existien camins i el transport habitual eren les mules. Per tant tan sols estaven ben comunicades les zones costaneres. S'intentà millorar el comerç interior en **suprimir-se en 1717 les duanes interiors**, que cobraven per transportar productes dins del país.

- **Comerç exterior**: també distingim entre:

Comerç amb Europa, que **era tradicionalment deficitari** (compravem més del que veniem). Es compraven teixits elaborats i salades i es venien productes agraris (blat, vi, oli) i llana en brut.

Comerç colonial: era un **monopoli de la Corona** (el rei de Castella havia basat el seu poder ençà el segle XVI en l'arribada de plata d'Amèrica) i per facilitar el control tots els bucs que comerciaven amb Amèrica havien de parar en Cadis.

e) **Hisenda**: la hisenda espanyola durant l'Antic Règim es trobarà permanentment en dificultats, ja que els estaments privilegiats no paguen impostos, i els sectors que poden pagar-ne (en especial la burgesia) són els més dinàmics i és contraproductiu sobreexplotar-los. Els il·lustrats proposarien 2 possibles solucions:

- **Desamortitzacions***: el rei podia **expropiar algunes terres del clergat i vendre-les**. En temps de Carles IV, Godoy va dur a terme una primera desamortització molt limitada.
- **Emissions de deute públic*** (bons, obligacions, lletres): són **documents pels quals, a canvi d'un préstec, l'estat es compromet a tornar la mateixa quantitat i una part d'interès a un termini fixe**. El deute públic, al començar les guerres del segle XIX deixà de pagar-se i esdevingué un greu problema.
- **Loteria**: aparegué en 1763 durant el regnat de Carles III com un mitjà per obtenir ingressos per a l'estat sense crear un nou impost. L'estat retenia el 25% del que es venia.

4. LA IL·LUSTRACIÓ ESPANYOLA I EL REGNAT DE CARLES III (1759-1788)

Carles III va ser el gran exemple de rei il·lustrat, una corrent de pensament que va ser molt influent en el seu regnat i va decaure ràpidament després. Per això els tractem junts.

4.1. La Il·lustració

La Il·lustració* és el corrent de pensament predominant a Europa durant el segle XVIII. Defensava la importància de difondre les novetats científiques entre la població, per la qual cosa li donava molta importància a l'educació (il·lustrar és sinònim d'educar). L'educació havia d'arribar tant a les elits com a la gent del poble, ja que era la base del desenvolupament social i econòmic. Totes les idees havien de basar-se en la raó. Per tant, tractaven de combatre aquelles idees que no es basaven en ella: les supersticions i fins i tot els dogmes (que són la base de les religions). Per tot açò, la il·lustració de vegades va xocar amb el poder de l'església.

La Il·lustració va ser molt influent, sobretot entre els grups més educats de la societat, i a partir de la meitat del segle XVIII els il·lustrats predominaren en els governs europeus de l'època i molts dels reis l'adoptaren. Alguns dels principals il·lustrats espanyols ocuparen ministeris. En la il·lustració espanyola distingim dues etapes, que van ser liderades per dons grans il·lustrats:

- **Campomanes:** va ser ministre de Carles III i principal introductor de la fisiocràcia a Espanya. La **fisiocràcia*** era una tendència econòmica d'origen francès, que **defensava que la base de l'economia era l'agricultura i aquest era, per tant, el sector que calia potenciar més.** En especial es van organitzar repoblacions a zones poc poblades, per posar-les en conreu. Campomanes va promoure la creació de les **“reials societats econòmiques d'amics del país”**: eren associacions de persones il·lustrades i riques que s'agrupaven en les principals ciutats i promovien millores socials i econòmiques. Per exemple, la de València difonia millores per a l'agricultura i la indústria i va promoure ja al segle XIX la Caixa d'Estalvis de València o la millora de les aigües potables de la ciutat.
- **Jovellanos:** representa l'etapa final de la il·lustració. Jovellanos publicà en 1780 el seu **“Informe sobre la llei agrària”** el text més important de la il·lustració espanyola, en el que analitza la situació de l'agricultura en el país i assenyala els principals problemes: la quantitat de terres amortitzades i vinculades i el mal estat de les comunicacions, apuntant algunes solucions. Les seues idees inspiraren moltes de les mesures de l'època liberal.[de fet, el liberalisme es en gran mesura fill de la il·lustració]

La il·lustració espanyola va ser fonamentalment reformista i va intentar evitar conflictes amb l'església, encara que alguns il·lustrats tingueren problemes amb la inquisició*. En tot cas, el reformisme il·lustrat va quedar quasi paralitzat en esclatar la Revolució Francesa en 1789, ja que els revolucionaris es declaraven fills de la Il·lustració.

4.2. Carles III (1759-1788)

És el millor exemple de monarca il·lustrat. Durant el seu regnat es basarà en la introducció de millores a l'hora que reforça el seu poder absolut. Carles III era fill menut de Felip V i d'Isabel Farnese i havia sigut rei de Nàpols. En arribar a Espanya va "importar" ministres italians que dugueren a terme reformes il·lustrades. Algunes d'aquestes no foren ben acollides, el que provocà en 1767 el **motí d'Esquilache (Schillachi)**, que comportà el nomenament de ministres espanyols com el comte d'Aranda. El motí va estar causat per una ordre de retallar les capes i cosir els barrets per a facilitar la identificació dels vianants, però segurament el provocaren els enemics de la il·lustració per provocar un canvi de govern. Les principals mesures del regnat de Carles III varen ser:

- **Expulsió dels jesuïtes:** Felip V va aconseguir del papa el dret a nomenar els alts càrrecs de l'església, de manera que era el rei qui controlava l'església espanyola. Açò s'anomena **regalisme***. La única excepció a aquest control eren els jesuïtes, que era un ordre religiós que per definició sols devien obediència al papa, mai al poder civil (són autònoms i no tenen el perquè obeir al govern del país). Eren molt poderosos i controlaven grans extensions en sud-Amèrica, que ara passaren a mans de la corona.
- **Creació de síndics als ajuntaments:** els síndics eren càrrecs escollits pels veïns que s'encarregaven de controlar el treball dels corregidors.
- **Colonització de terres ermes:** una terra erma és la que mai no s'ha cultivat. Hi havia grans extensions sense cultiu, especialment en Andalusia, i Carles III, aconsellat per Campomanes, promogué la fundació de noves poblacions. S'encarregà l'il·lustrat **Olavide**.
- **Fi del monopoli de Cadis:** en 1778 s'aprovà que ports diferents a Cadis pogueren comerciar directament amb Amèrica, com a mesura per a fomentar el comerç.
- **Declaració de què els treballs manuals eren honorables:** açò permetia als **hidalgos*** (nobles castellans quasi sense propietats) treballar sense perdre el seu "estatus".

- **Creació de la primera xarxa radial de carreteres:** en 1761 s'aprovà la creació d'una sèrie de carreteres que unien Madrid amb els principals ports espanyols i amb l'estranger. Fins aquest moment pràcticament no existien carreteres a Espanya, sols camins. Aquesta xarxa bàsica no es completaria fins pràcticament un segle després. L'objectiu era la millora del comerç.
- **Reforma urbana de Madrid:** Carles III va intentar que Madrid s'equipara amb les principals capitals europees. Va construir passejos i monuments.

5. CARLES IV (1788-1808) I L'EFECTE DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA A ESPANYA

La Revolució Francesa va començar en l'estiu de 1789 i, per tant, va condicionar tot el regnat de Carles IV, que va ascendir al poder un any abans.

5.1. La Revolució Francesa

La Revolució Francesa es va iniciar amb la convocatòria dels Estats Generals (les Corts tradicionals franceses) per Lluís XVI. El motiu d'aquesta convocatòria després de més d'un segle, va ser l'estat de fallida de les finances franceses. El rei volia plantejar com a solució que la noblesa començara a pagar impostos. La noblesa, naturalment es negà i el tercer estat, inspirat per les idees il·lustrades començà a discutir el poder absolut del rei i el propi sistema polític de l'Antic Règim.

Aquesta ruptura es va materialitzar en el fet que la major part dels representants dels Estats Generals els abandonaren (la majoria del tercer estat, alguns nobles i clergues) i es constituïren en **Assemblea Nacional**, declarant-se com a "representant legítims del poble francès" (per tant, representant de la **sobirania nacional***). Així, el rei va perdre completament el poder fins el punt que en 1792 intentà fugar-se, fracassà, va ser detingut i executat per traïció en 1793. Es creà un govern revolucionari, triat per sufragi universal que prompte va haver d'enfrontar-se en diferents guerres a les monarquies veïnes.

5.2. Carles IV

El temor a l'extensió a Espanya de la revolució, va condicionar totalment la política de Carles IV. Etapes:

a) **Pànic de Floridablanca (1789-1792)**: Carles IV començà el regnat seguint el model il·lustrat de son pare, però el seu govern canvià radicalment a mesura que es consolidava la revolució a França. L'il·lustrat Floridablanca, que era el seu primer ministre, va tractar d'aïllar a Espanya de la revolució. Mesures:

- **Cordó sanitari**: control estricte en les fronteres per evitar l'arribada de documents i notícies.
- **Reforçament de la Inquisició**: la Inquisició era un tribunal eclesiàstic que controlava "la puresa de la fe". Durant el segle XVIII havia perdut prou força i estava sota el control de la corona per la doctrina regalista. Carles IV la va transformar en un tribunal de caràcter polític per tal de perseguir les idees revolucionàries.
- **Empadronament general d'estrangers** per tal de controlar la presència d'estrangers al país.

b) **Govern d'Aranda (1792)**: Aranda va tractar, per mitjà dels seus contactes en França, de salvar a Lluís XVI, que estava empresonat. Evidentment va fracassar, i en 1793 Lluís XVI va ser guillotinat.

c) **Primer govern de Godoy (1792-1798)**: Godoy era un jove oficial de la guàrdia reial (32 anys). Seguia les idees de la Il·lustració i va tindre un ascens molt ràpid que molta gent vincula a una hipotètica relació amb la reina (Maria Luisa). El que és evident és que estava molt protegit pels reis, que pràcticament el tractaven com un fill (el nomenaren més avant "príncep de la pau"), el que alçaria recels en l'hereu, el futur Ferran VII.

En 1793, la mort de Lluís XVI va provocar una declaració de guerra contra França, (**Guerra de la Convenció**) que va concloure en 1795 amb una derrota espanyola. Les tropes franceses arribaren a ocupar part de Catalunya i el País Basc. Godoy va rebre el títol de "Príncep de la Pau" en acordar la pau amb França.

Godoy va plantejar un canvi radical de política: aliar-se amb França per a combatre a l'enemic tradicional d'Espanya, Anglaterra. S'inicia la **guerra contra Anglaterra** en la que Espanya tornà a patir una nova derrota. En 1798 Carles IV destituí a Godoy.

- d) **Govern provisional (1798-1801)**: se succeeixen una sèrie de governs entre els quals el ministre més conegut és Jovellanos. En 1799 Napoleó esdevé dictador de França i comença a pressionar a Carles IV perquè torne a nomenar a Godoy, amb qui pensa aliar-se. Cal tindre present que Napoleón, en fer-se dictador pareix més acceptable per a les monarquies.
- e) **Segon govern de Godoy (1801-1808)**: Godoy tornà al poder, tornà a aliar-se amb França i es declarà una nova guerra contra GB i el seu aliat, Portugal (**Guerra de les Taronges**). La guerra va implicar un intent d'ocupació de Portugal i la batalla naval de Trafalgar, en la que els anglesos derrotaren les flotes espanyola i francesa. Espanya va perdre una part important de la seua flota. En aquesta guerra també es recuperà Menorca.

En aquest context, **en 1807 Godoy i Napoleó signaren el tractat secret de Fontainebleau: els 2 estats pretenien ocupar Portugal**. Es projectava que, després d'ocupar-la, la dividirien en 3 zones: una serviria per a "canviar-li-la" al rei de Nàpols pel seu país, que ocuparia França; la segona serviria per a "canviar-li-la" als anglesos per Gibraltar; i la tercera serviria per a crear un principat per a Godoy. En la pràctica, **el tractat li interessava a Napoleó perquè implicava que els espanyols deixarien a les seues tropes travessar el nord d'Espanya cap a Portugal**. D'aquesta manera, podria ocupar Espanya fàcilment.

L'arribada de tropes franceses va disparar la inquietud al voltant del rei i entre la població. Així, **en març de 1808 es va produir el motí d'Aranjuez** (una revolta popular en contra de Godoy). **Godoy va ser destituït i Carles IV va abdicar en favor del seu fill Ferran VII** (se sospita que el motí va ser instigat pel fill).

Mentrestant, les tropes franceses anaren ocupant el nord d'Espanya, i el 30 d'abril Carles IV i Ferran VII viatjaren cap a Baiona "convidats" per Napoleó, qui els proposa "mediar" entre ells. Açò desperta els temors entre la població. **El 2 de maig de 1808**, quan es va saber que la resta de la família reial partia cap a Baiona, **es produí un alçament popular a Madrid**. **El 5 de maig es produí l'abdicació de Ferran VII en Baiona en favor de Napoleó, qui cedí la corona d'Espanya al seu germà, José Bonaparte (José I d'Espanya)**. Aquest va ser l'inici de la **Guerra de la Independència**.